

Szczecin, 10.12.2021

Dr hab. Iwona Bąk, prof. ZUT
Katedra Zastosowań Matematyki w Ekonomii
Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

RECENZJA

pracy doktorskiej mgr Doroty Miśkiewicz

pt. „Fundusze strukturalne Unii Europejskiej jako źródło finansowania wzmacniające atrakcyjność inwestycyjną gmin w warunkach ograniczeń budżetowych”

(promotor: dr hab. Magdalena Ziolo, prof. US)

Uwagi wstępne

Dokonując oceny rozprawy doktorskiej Pani magister Doroty Miśkiewicz, uwzględniono obligatoryjne wymogi formalno-prawne stawiane dysertacjom, determinowane przepisami ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595 z późn. zm.). Zgodnie z wymogami ujętymi w Ustawie, w kolejnych punktach recenzji dokonano oceny pracy doktorskiej Pani mgr Doroty Miśkiewicz, kierując się następującymi kryteriami:

1. Dobór problematyki badawczej i tematu pracy;
2. Cel badawczy, hipotezy pracy, metody badawcze oraz struktura i treść pracy;
3. Ocena merytoryczna i formalna pracy;
4. Ocena ogólna i wniosek końcowy.

1. Dobór problematyki badawczej i tematu pracy

W pracy doktorskiej Pani magister Doroty Miśkiewicz zatytułowanej „Fundusze strukturalne Unii Europejskiej jako źródło finansowania wzmacniające atrakcyjność inwestycyjną gmin w warunkach ograniczeń budżetowych”, podjęta została bardzo ważna i złożona problematyka związana z funduszami strukturalnymi i atrakcyjnością inwestycyjną gmin województwa zachodniopomorskiego.

Podstawowym warunkiem prawidłowej realizacji zadań jednostki samorządu terytorialnego (JST) jest właściwe zarządzanie finansami, gdyż od jakości tego procesu zależy wynik gospodarowania posiadanymi zasobami w danych warunkach i otoczeniu ekonomicznym oraz poziom zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej. Rozmiary i tempo procesów rozwojowych JST są ściśle powiązane z wysokością osiągniętych dochodów

własnych, posiadanych majątkiem, a przede wszystkim realizowanymi inwestycjami. W celu finansowania potrzeb rozwojowych, w tym w zakresie infrastruktury społecznej i gospodarczej, konieczne jest pozyskiwanie dodatkowych środków z dostępnych źródeł finansowania. Ważnymi instrumentami finansowymi polityki regionalnej Unii Europejskiej, wpływającymi na rozwój lokalny oraz wzrost konkurencyjności JST są fundusze Unii Europejskiej. Kształtowanie atrakcyjności inwestycyjnej jednostek samorządu terytorialnego z wykorzystaniem funduszy strukturalnych Unii Europejskiej jest istotnym problemem poznawczym z uwagi na fakt, że poziom atrakcyjności inwestycyjnej JST, w tym gmin, ma bezpośredni wpływ na zdolność konkurencyjną tych jednostek oraz na proces pozyskiwania inwestorów, a także krajowego i zagranicznego kapitału finansowego. Biorąc powyższe pod uwagę wybór tematu uważam za trafny i w pełni uzasadniony, zarówno z teoretycznego, jak i z praktycznego punktu widzenia. Wyniki badań mogą pomóc gminom województwa zachodniopomorskiego w procesie weryfikacji ich zdolności finansowej i narzędzi stosowanych do wdrażania funduszy strukturalnych Unii Europejskiej oraz ich wpływu na atrakcyjność inwestycyjną regionu.

Podjęta w dysertacji problematyka badawcza opisana jest w sposób uporządkowany i zgodny z ogólnie przyjętym w temacie dysertacji kierunkiem. Jest to bardzo istotne z punktu widzenia każdej pracy naukowej, ponieważ daje możliwość czytelnego ujęcia rozważanych zagadnień oraz świadczy o kompetencjach analitycznych i badawczych Doktorantki.

2. Cel badawczy, hipotezy pracy, metody badawcze oraz struktura i treść pracy

Celem głównym pracy jest *„opracowanie koncepcji podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej gmin województwa zachodniopomorskiego z wykorzystaniem funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w warunkach ograniczeń budżetowych”*. Natomiast cele cząstkowe obejmują:

1. Uporządkowanie stanu wiedzy, zbadanie i ocenę atrakcyjności inwestycyjnej gmin.
2. Usystematyzowanie stanu wiedzy, zbadanie i ocenę funduszy strukturalnych Unii Europejskiej jako źródła finansowania wydatków inwestycyjnych gmin w warunkach ograniczeń budżetowych.
3. Zbadanie wpływu i określenie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy atrakcyjnością inwestycyjną gmin a wykorzystaniem przez nie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej do finansowania wydatków inwestycyjnych.

4. Zbadanie i określenie możliwości zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej gmin z wykorzystaniem funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w warunkach ograniczeń budżetowych.

W dysertacji sformułowano następującą hipotezę badawczą: „*W warunkach ograniczeń budżetowych fundusze strukturalne Unii Europejskiej stanowią istotną stymulantę atrakcyjności inwestycyjnej gmin*”. Dodatkowo sformułowano hipotezy pomocnicze:

1. Wykorzystanie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej do finansowania gminnych wydatków z zakresu infrastruktury gospodarczej silniej wpływa na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gmin, niż w przypadku finansowania infrastruktury społecznej.
2. Gminy miejskie i miejsko-wiejskie wykorzystujące fundusze strukturalne Unii Europejskiej do finansowania wydatków budżetowych cechuje wyższa atrakcyjność inwestycyjna niż gminy wiejskie.
3. Pozytywny wpływ funduszy strukturalnych Unii Europejskiej na atrakcyjność inwestycyjną gmin jest tym mniejszy, im większy wskaźnik zadłużenia gminy.

Zaproponowane przez Autorkę hipotezy badawcze sformułowane są poprawnie, w sposób wykazujący logiczną sekwencję procedury badawczej. Odnoszące się do przyjętych hipotez, cele badawcze wytyczają zakres realizacji: aspektu teoretycznego, badawczego i aplikacyjnego. Pozwoliło to Autorce przeprowadzić badania naukowe o walorach poznawczych i pragmatycznych. Badania te umożliwiły osiągnięcie celów badawczych oraz zweryfikowanie postawionych hipotez. Hipotezom podporządkowana została struktura dysertacji.

Oceniana rozprawa doktorska liczy 262 strony i składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, podsumowania, spisu literatury, spisu tabel, rysunków i wykresów (te dwa określenia budzą wątpliwości) oraz załączników. Wykaz literatury obejmuje 149 publikacji naukowych (w tym 21 zagranicznych), 11 aktów prawnych, 22 źródeł internetowych oraz 11 innych źródeł. W pracy znajdują się 34 tabele, 16 wykresów i 22 rysunki. Praca posiada typową strukturę, przy czym objętość poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów jest zróżnicowana.

Pracę rozpoczyna **wstęp**, w którym Autorka zarysowała problematykę badawczą oraz, moim zdaniem w sposób trafny, wyjaśniła cel przeprowadzonych w pracy badań i postawiła hipotezy badawcze.

W rozdziale pierwszym opisano atrakcyjność inwestycyjną gmin jako kategorię ekonomiczną. Skupiono się na jej znaczeniu na tle teorii rozwoju lokalnego. Zwrócono szczególną uwagę na determinanty wpływające na atrakcyjność inwestycyjną i dokonano jej klasyfikacji. Ponadto na podstawie przeglądu literatury określono instrumentarium kreowania

atrakcyjności inwestycyjnej przez gminy. Na uwagę zasługuje ostatni podrozdział, w którym przedstawiono przykłady pomiaru atrakcyjności inwestycyjnej gmin. Słusznie Autorka zwróciła uwagę na fakt, że większość badań nad atrakcyjnością inwestycyjną jednostek terytorialnych opiera się na podejściu wykorzystującym wielowymiarową analizę porównawczą (nie matematyczną, jak podała Autorka na s. 9). Autorka przedstawiła różne podejścia badaczy do konstrukcji wskaźników, charakteryzujących atrakcyjność inwestycyjną gmin, zwracając uwagę, że od przyjętych do badania zmiennych (czy cech?, w pracy te pojęcia występują zamiennie, co nie jest poprawne, należy w całej pracy zdecydować się tylko na jedno z tych określeń) zależą ostateczne wyniki wielowymiarowych analiz porównawczych. Ta część pracy posłuży Autorce w jej badaniach empirycznych.

Przedmiotem rozważań w **drugim rozdziale** są fundusze strukturalne Unii Europejskiej i ich wpływ na atrakcyjność inwestycyjną gmin. Omówiono politykę UE w zakresie pomocy finansowej, a także opisano szereg programów wspólnotowych skupionych na wdrażaniu funduszy strukturalnych. Wskazano gminy jako głównego beneficjenta funduszy strukturalnych.

W rozdziale trzecim omówiono ograniczenia budżetowe jako czynniki determinujące możliwość absorpcji środków z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej przez gminy. Na początku rozdziału przedstawiono ograniczenia budżetowe i ich rodzaje w świetle dorobku teoretycznego. Omówiono twarde i miękkie ograniczenia budżetowe oraz ich wpływ na decyzje gmin w zakresie pozyskiwania środków z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Mimo zawilości prezentowanej problematyki badawczej w pierwszych trzech rozdziałach, Autorka swobodnie porusza się po literaturze przedmiotu, starając się wydobyć najistotniejsze elementy, będące podstawą dalszych rozważań ujętych w następnych rozdziałach opracowania. Na podkreślenie zasługuje fakt, że rozdziały o charakterze teoretycznym zawierają wiele interesujących przykładów dotyczących np. dysponowania środkami publicznymi przez wybrane gminy województwa zachodniopomorskiego.

Rozdział czwarty ma charakter empiryczny i składa się z trzech części. Pierwsza część badań dotyczy atrakcyjności wszystkich gmin województwa zachodniopomorskiego. Jako narzędzie badawcze wykorzystano taksonomiczny miernik rozwoju oparty o metodę normalizacji zerowanej. Do analizy wybrano zmienne charakteryzujące obszar społeczny i gospodarczy badanych jednostek. Sporządzono cztery rankingi atrakcyjności gmin. Pierwszy z nich dotyczył 2004 r., a więc momentu przystąpienia Polski do UE, drugi roku 2008, w którym kończył się pierwszy okres programowania dla Polski 2004-2006, trzeci dotyczył 2015 roku, czasu, w którym zakończono wdrażanie środków z perspektywy finansowej 2007–2013 z

zachowaniem zasady N+2, a czwarty ranking ukazał klasyfikację gmin województwa zachodniopomorskiego w 2017 roku, po upływie 13 lat wdrażania funduszy strukturalnych UE. Na podstawie wartości miernika taksonomicznego wyodrębniono cztery grupy typologiczne gmin o podobnym poziomie infrastruktury społecznej i gospodarczej. Wyniki przeprowadzonych badań wyraźnie wskazują, że gminy korzystające ze wsparcia środków Unii Europejskiej ukierunkowanych na rozwój infrastruktury społecznej i gospodarczej podniosły swoją atrakcyjność inwestycyjną, co pozytywnie wpłynęło na ich wizerunek ekonomiczny wśród potencjalnych inwestorów. Autorka słusznie podsumowała tę część badań wskazując, że gminy bez wsparcia funduszy strukturalnych Unii Europejskiej nie byłyby w stanie wzmocnić swojej atrakcyjności inwestycyjnej. Nie byłoby stać ich także na modernizację czy unowocześnienie infrastruktury społecznej i gospodarczej. Mimo poprawności przeprowadzonych badań pojawiają się również sformułowania błędne np. „Metoda badawcza podparta była danymi udostępnionymi w Głównym Urzędzie Statystycznym w sekcji Bank Danych Lokalnych” (s. 135). W badaniach wykorzystuje się dane statystyczne, ale na pewno nie po to aby „podeprzeć metodę”. Niewłaściwy jest tytuł tabeli 4.1. (s. 135) „Wybór zmiennych w obszarze społecznym i gospodarczym” – w tabeli nie ma wyboru zmiennych, tylko jest ich lista. Niewłaściwe jest też moim zdaniem, zbyt częste niewłaściwe operowanie pojęciami stymulanty i destymulanty. Autorka stosuje często skróty myślowe w tym względzie. Przykładowo na s. 141 jest: „Do próby badawczej przyjęto stymulanty i destymulanty, które posiadają największe znaczenie w rozwoju społecznym i gospodarczym województwa zachodniopomorskiego”. Tak naprawdę do badania wybiera się cechy (lub zmienne) diagnostyczne, które mogą mieć charakter stymulant i destymulant. Ponadto badanie dotyczyło wszystkich gmin województwa zachodniopomorskiego, a nie jak Autorka napisała (s. 133): „Do badania dokonano doboru gmin województwa zachodniopomorskiego o statusie gminy miejskiej, miejsko-wiejskiej i wiejskiej”. W innym zdaniu natomiast jest (s. 135) „Dobór próby polegał na wyborze zmiennych wpływających na rozwój społeczny i gospodarczy regionu” – to nie dobór próby, ale dobór zmiennych (cech) do badania.

Celem kolejnych badań przedstawionych w niniejszym rozdziale było zebranie opinii jednostek samorządu terytorialnego oraz mieszkańców województwa zachodniopomorskiego na temat atrakcyjności inwestycyjnej gmin. W obu przypadkach wykorzystano autorskie kwestionariusze ankiety. Wywiady przeprowadzono drogą telefoniczną. W przypadku JST uzyskano 30% prawidłowo wypełnionych kwestionariuszy ankiety. Gminy udzielały odpowiedzi na zagadnienia dotyczące: realizowanych inwestycji w gminie, współpracy z inwestorami, atrakcyjności inwestycyjnej gminy, funduszy strukturalnych Unii Europejskiej

oraz ograniczeń budżetowych coraz częściej występujących w JST. Natomiast wywiad skierowany do mieszkańców województwa objął 304 respondentów, co stanowiło 0,018% ogółu mieszkańców zachodniopomorskiego. Pytania dotyczyły infrastruktury społecznej i gospodarczej, ze szczególnym naciskiem na te z nich, w których korzystano z funduszy strukturalnych, współpracy z inwestorami zagranicznymi oraz problematyki atrakcyjności inwestycyjnej województwa.

W rozdziale piątym opisano rekomendacje dotyczące pożądaných działań i dobrych praktyk dla zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej gmin województwa zachodniopomorskiego w warunkach ograniczeń budżetowych. Zalecenia, wytyczne oraz rekomendacje i dobre praktyki przedstawiono w czterech następujących obszarach:

- w praktykach zarządczych;
- w zakresie finansowania infrastruktury gospodarczej;
- w zakresie finansowania infrastruktury społecznej;
- w zakresie gospodarowania środkami unijnymi w warunkach ograniczeń budżetowych.

Szczególną uwagę zwrócono na zarządzanie finansami i gospodarowanie funduszami strukturalnymi, które odpowiednio wykorzystane mają ogromny wpływ na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gmin. Podsumowaniem tego rozdziału jest opracowana przez Autorkę bardzo ciekawa koncepcja wpływu funduszy strukturalnych na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gmin województwa zachodniopomorskiego w zakresie infrastruktury społecznej i gospodarczej. Uważam, że jest to istotny wkład Autorki w rozwój badań będących przedmiotem rozważań zawartych w dysertacji.

Ostatnią część pracy stanowią wnioski podsumowujące wyniki przeprowadzonych badań. Autorka odniosła się do realizacji celów badania oraz przedstawiła najważniejsze wnioski dotyczące weryfikacji postawionych hipotez badawczych. Uczyniła to poprawnie opierając się na wynikach zrealizowanych badań. Według mojej oceny cele sformułowane we wstępie rozprawy zostały osiągnięte.

3. Ocena merytoryczna oraz formalna pracy

Rozprawa doktorska Pani mgr Doroty Miśkiewicz zasługuje na pozytywną ocenę ze względu na: oryginalność, walory naukowe i praktyczne znaczenie podjętego tematu. Świadczy to o dużym zasobie posiadanej przez Autorkę wiedzy teoretycznej dotyczącej przedmiotu rozprawy i umiejętności przeprowadzenia badań empirycznych wraz z ich analizą.

Do najważniejszych osiągnięć Doktorantki zaliczam:

1. Logiczne formułowanie zagadnień rozpatrywanych w pracy oraz samodzielne rozwiązanie autentycznego problemu naukowego.
2. Dobrą znajomość tematyki, udokumentowaną rzetelnymi studiami literatury przedmiotu oraz badaniami własnymi.
3. Zebranie obszernego zasobu danych statystycznych i poprawne przeprowadzenie badań empirycznych dotyczących atrakcyjności inwestycyjnej gmin województwa zachodniopomorskiego.
4. Konstrukcję dwóch autorskich kwestionariuszy ankiety, skierowanych do pracowników samorządowych oraz mieszkańców województwa zachodniopomorskiego.
5. Przeprowadzenie badań z wykorzystaniem metody unitaryzacji zerowanej, a następnie wyodrębnienie grup gmin o podobnym poziomie infrastruktury społecznej i gospodarczej.
6. Wyprowadzenie logicznych wniosków z przeprowadzonych badań.

Argumenty te dają podstawę do stwierdzenia, że rozprawa doktorska Pani magister Doroty Miśkiewicz wnosi istotny wkład w proces uzupełnienia deficytu z zakresu badań dotyczących funduszy strukturalnych Unii Europejskiej jako źródła finansowania wzmacniającego atrakcyjność inwestycyjną gmin w warunkach ograniczeń budżetowych. Zgromadzone i przetworzone informacje źródłowe stworzyły obiektywną podstawę do weryfikacji hipotez, jak i sformułowania wniosków końcowych. **Na podkreślenie zasługuje fakt, że** recenzowana praca obejmuje nie tylko wnikliwą analizę badanego problemu, ale formułuje również rekomendacje dotyczące pożądanych działań i dobrych praktyk dla zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej gmin województwa zachodniopomorskiego.

W trakcie studiowania przedstawionej do recenzji pracy nasunęły mi się, obok uwag natury merytorycznej zawartych przy pisaniu poszczególnych części recenzji, także **uwagi o charakterze formalnym:**

1. Nieprawidłowe jednoczesne stosowanie pojęć rysunek i wykres, gdyż nawet gdyby pojęcie wykres stosowane było do graficznej prezentacji danych statystycznych, a rysunek do graficznego obrazu ogólnej prezentacji analizowanego zjawiska, to w pracy te pojęcia są często mylone.
2. Na wykresie 2.1. (s. 78) i rys. 2.2. (s. 88) brak jest jednostek. Na rys. 2.1. (s. 87) nie ma podziału procentowego, jak sugeruje tytuł, a są wartości w mln EUR. Wykres 2.3. (s. 93) jest mało czytelny.
3. W pracy występuje dużo błędów stylistycznych, gramatycznych i interpunkcyjnych.

4. Występuje dużo powtórzeń np. s. 75 „Podstawową przyczyną **zainteresowania** polityką strukturalną...i w następnym zdaniu „Odzwierciedleniem istniejącego **zainteresowania** było...”. „Między państwami należącymi **wówczas** do struktur Unii Europejskiej występowały **wówczas** wielkie dysproporcje regionalne” (s. 76). „W dotychczasowych **próbach** badawczych brak jest podjętych **prób** wielowymiarowej analizy porównawczej ...” (s. 141). Tytuł wykresu 4.3. (s. 180) „**Wpływ** realizacji projektów współfinansowanych z funduszy UE i ich **wpływ** na rozwój gminy”. „Zmienne **podzielono z podziałem** na stymulanty i destymulanty” (s. 142).
5. Pojawiają się także określenia budzące wątpliwości, np.: „województwo miało rangę 8 miejsca” (s. 5, 10 wers od dołu), powinno być „osiągnęło 8 pozycję”; określenie „sporą liczbę obserwacji” (s. 9), powinno być dużą albo znaczną; co oznacza stwierdzenie „empiryczne znaczenie” (s. 64), czy „miarodajne liczby” (s. 136); co oznacza sformułowanie „statycznie inwestują?: w zdaniu: „Najbardziej statycznie w infrastrukturę społeczną inwestują gminy miejsko-wiejskie” (s. 162); „mniejszy procent mieszkańców... (s. 179) – rozumiem, że chodzi o mniejszy udział mieszkańców.
6. **Brak w spisie literatury pozycji na którą powołano się w tekście** (s. 91): **J. Kudelko**, *Konsekwencje integracji z Unią Europejską dla polskich regionów*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Zeszyty Naukowe nr 789, Kraków 2008, s. 56.

4. Ocena ogólna i wniosek końcowy

Reasumując stwierdzam, że oceniana rozprawa poświęcona została ważnemu problemowi badawczemu, jakim jest opracowanie koncepcji podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej gmin województwa zachodniopomorskiego z wykorzystaniem funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w warunkach ograniczeń budżetowych. Autorka rozprawy wykazała się znajomością prezentowanej tematyki i literatury przedmiotu, opanowaniem warsztatu badawczego i właściwą umiejętnością prowadzenia badań. Cel rozprawy został zrealizowany, a hipotezy badawcze zweryfikowane. Zgłoszone w recenzji uwagi mają charakter polemiczny, czasami redakcyjny i w żadnym zakresie nie wpływają na obniżenie ogólnie **pozytywnej** oceny rozprawy.

Biorąc powyższe pod uwagę stwierdzam, że recenzowana praca doktorska Pani mgr Doroty Miśkiewicz spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim, zawarte w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki i może być dopuszczona do kolejnych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia.

W związku z powyższym, wnoszę do **Rady Naukowej Instytutu Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego** o przyjęcie rozprawy doktorskiej Pani magister Doroty Miśkiewicz zatytułowanej „Fundusze strukturalne Unii Europejskiej jako źródło finansowania wzmacniające atrakcyjność inwestycyjną gmin w warunkach ograniczeń budżetowych” oraz dopuszczenie Autorki do publicznej obrony.

Jwona Berk